

Гаврилькевич В. К. Особливості психіатрії як галузі клінічної медицини та місце психології в медицині // Матеріали Обласної науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю від дня організації Хмельницького обласного психоневрологічного диспансеру (м. Хмельницький, 15 травня 2002 р.) / за заг. ред. В. М. Михальчука. Хмельницький, 2002. С. 21-24.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІАТРІЇ ЯК ГАЛУЗІ КЛІНІЧНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МІСЦЕ ПСИХОЛОГІЇ В МЕДИЦИНІ

В. К. Гаврилькевич,

лікар-психіатр Хмельницького обласного психоневрологічного диспансеру

В сучасній клінічній медицині яскраво виражена диференціація – існує величезне різноманіття вузьких спеціалістів: офтальмологи, оториноларингологи, стоматологи, щелепно-лицеві хірурги, ендокринологи, невропатологи, нейрохірурги, кардіологи, кардіохірурги, пульмонологи, торакальні хірурги, гастроентерологи, абдомінальні хірурги, нефрологи, урологи, проктологи, андрологи, сексопатологи, акушери-гінекологи, ревматологи, онкологи, радіологи, фтизіатри, дерматовенерологи, ортопеди, травматологи, вертебрологи, анестезіологи, реаніматологи, мамологи, судинні хірурги, інфекціоністи, психіатри, психотерапевти, фізіотерапевти, курортологи, спеціалісти з лікувальної фізкультури, фітотерапевти, голкорексфлексотерапевти, комбустіологи, пластичні хірурги, неонатологи, педіатри різної спеціалізації, геронтологи та ін.

Проте, все це різноманіття можна звести до трьох основоположних дисциплін, таких як: хірургія, терапія, психіатрія. Вони різняться між собою клінічною феноменологією та спрямованістю свого лікувального впливу. Зокрема хірургія спрямована на втручання в анатомо-морфологічні структури організму, терапія націлена на фізіологічні, біохімічні та біофізичні процеси організму, а психіатрія має на меті досягнення конструктивних змістовних та динамічних змін у психічній сфері.

Без якогось із цих “трьох китів” клінічну медицину навіть не можна собі уявити. І вони тісно зв’язані між собою. Так, хірургічні втручання досить часто поєднуються з терапевтичною підтримкою. Терапія передбачає хірургічні інвазивні дії. Навіть анестезіологія за своєю суттю відноситься до терапевтичного розряду, бо орієнтована на фізіолого-біохімічні процеси організму. Що ж стосується психіатрії, то психотерапевтичне, а іноді і психофармакологічне втручання є невід’ємним як у хірургічній, так і в терапевтичній практиці.

Особливу роль в сучасній клінічній медицині відіграють її діагностична складова (яка об’єднує різноманітні лабораторні, інструментальні та апаратні методи дослідження) і профілактична (гігієна, санітарія, медицина фізкультури і спорту та ін.).

Всі ці галузі сучасної медицини не змогли би існувати, як би не було ще одного великого підрозділу – фундаментальної медицини. Сама її назва говорить про те, що вона є фундаментом, на якому тримається вся величезна будівля медичної науки і практики. А окремими блоками цього фундаменту є: анатомія, гістологія, нормальна та патологічна фізіологія, патологічна анатомія, топографічна анатомія, біологія, мікробіологія, генетика, біохімія, біофізика, фармакологія, медична психологія з етикою і деонтологією. Фундаментальні дисципліни теж можна поділити на три групи: морфологічні, процесуальні та психологічні.

І всю цю множинність наук опановують майбутні лікарі, перш ніж приступити до клінічної практики. Усебічне знання людського організму та закономірностей його функціонування є вкрай необхідним, особливо в соматичній лікувальній практиці. Це ж стосується і психіатрії, бо хочемо ми того чи не хочемо, а наша психічна діяльність тісно взаємозв’язана з морфо-фізіологічним субстратом нашого фізичного організму.

Психіатрія подібно до терапії і хірургії має свої більш вузькі галузі: психіатрія вікових груп (дитяча, підліткова, доросла, геріатрична), судова, екологічна психіатрія, психотерапія, психогігієна і психопрофілактика.

Але, на відміну від терапії і хірургії психіатрія в медицині займає особливе положення, тому що має справу не лише зі соматикою, а і з психікою. Причому, з другою – навіть більше, ніж із першою. Так склалося, що вивчення соматки є прерогативою природничих наук, а вивчення психіки – гуманітарних (хоча є також і природничий підхід). Тому психіатрія має інтегративний, синтетичний характер – вона об'єднує в собі два методологічно різних наукових підходи: природничий і гуманітарний. Тут йдеться про психіатрію в широкому розумінні, яка не лише впливає на біологічний організм за допомогою фармацевтичних, електричних та фізіотерапевтичних засобів, намагаючись конструктивно змінити психіку, а й звертається безпосередньо до духовної і душевної сфер людини.

Якщо поглянемо на вищенаведений перелік фундаментальних дисциплін, які опановуються майбутніми лікарями, в тому числі і психіатрами, то побачимо, що природничий підхід представлений в достатньому об'ємі, а ось гуманітарний висвітлений слабо. Крім вже зазначеної професійної психології з етикою і деонтологією в одному курсі (об'єм якого становить близько двадцяти годин аудиторних занять) можна ще згадати декілька суспільних дисциплін з філософією і на цьому все. І це при тому, що духовно-психологічна сфера людини має провідну роль в її життєдіяльності та в збереженні й відновленні здоров'я як психічного так і соматичного, вона визначає якість життя людей, ефективність розвитку нації та людства в цілому.

На даний час в нашому суспільстві існує професійний розподіл знань: лікарі детально вивчають соматіку, а психологи – психіку. Лікар-психіатр в силу синтетичного характеру своєї професії повинен бути добре обізнаним про обидві ці сфери. Але, на сьогоднішній день, на жаль, підготовка психіатрів є лише біологічно орієнтованою, тобто односторонньою. Бо за один рік навчання в інтернатурі практично неможливо оволодіти тим об'ємом знань, який психологи опановують декілька років. Зокрема можна назвати такі дисципліни, як: загальна психологія, диференційна психологія, психофізіологія, нейропсихологія, патопсихологія, соціальна психологія, сімейна психологія, вікова психологія, психодіагностика, конфліктологія та ін.

На даний час ситуація складається так, що кожний молодий або майбутній спеціаліст-психіатр мусить самотужки опановувати психологічну науку в усій її багатоманітності, звичайно, якщо хоче стати справжнім професіоналом і знавцем своєї справи. Але психіатрія, як і вся медицина, – це не лише наука, що має на увазі володіння певним об'ємом інтелектуальних знань, але й мистецтво, перш за все в тому аспекті, щоб ці знання уміти втілювати у практику. І тому ефективність навчання є значно більшою, коли воно відбувається організовано під керівництвом досвідченого вчителя, наставника, викладача. Особливо це стосується пізнання внутрішнього психічного світу людини, де є багато, так би мовити, глибинних течій, підводних рифів, дрімучих заростей, глибоких ущелин і піднебесних вершин, яких не можливо здолати без мудрого поводиря.

З огляду на все вищесказане, можна зазначити, що є доцільним розширити і поглибити підготовку лікарів у ВУЗах в психологічному напрямку. Взагалі ідеальним можна вважати злиття психології і медицини воедино, бо з точки зору східної медицини, всі хвороби мають психічне походження. Але на це потрібен час. А поки що, виходячи з наявної ситуації, оптимальним варіантом є тісна співпраця лікарів і психологів в процесі надання медичної, в тому числі психіатричної, допомоги.